

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חיים סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה רודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"ב ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 758

מסכת יומא כ"ג - כ"ט ♦ מעשרות ב', ג' - ב', ח'

בס"ד, כ"ח כסלו תשע"ד

השבוע בגליון

- ♦ מנחה גדולה או מנחה קטנה?
- ♦ עדיפות לתפילה בעת שרוב הציבור מתפלל
- ♦ קיים אברהם אבינו - ערובי תבשילין, תחומין או חצרות?
- ♦ צעדיו הרחבים של אברהם אבינו ע"ה

♦ החזנים של פעם

- ♦ חצי מצוות מילה, או סנדקאות שלמה - מה עדיף?
- ♦ ההבדל בין אברי התמיד לעבודת הקטורת
- ♦ זכויותיו וחובותיו של חזן הסליחות, בעבר ובימינו
- ♦ המתחיל בסליחות אומרים לו גמור

דבר העורך

כחה של מילה

ימי החנוכה משמשים זה דורות כסמל, מופת ואות לעמידה איתנה על עקרונות, הליכה נגד הזרם (לא מפני הניגוד, אלא כי כך נכון). בשבת חנוכה זו נתמקד במאורע 'קטן' שאירע בשבת חנוכה לפני תשעים ותשע שנים בלבד.

תנועת "בית יעקב" נוסדה בתקופה קריטית ליהדות אירופה. המונים עמדו על ספו של מדרון תלול שתחתיתו לא נראתה, וברגע האחרון הוקמו מוסדות לרבבות בנות, בהם גובשה מסגרת יהודית-רוחנית-חינוכית למען שמר את העם.

תנועה זו נוסדה על ידי האשה הצדקנית מרת שרה שניר עליה השלום, בת למשפחת חסידי בעלז, אשר יזמה את הרעיון, תכננה את שלביו והוציאה אותו אל הפועל בצורה יוצאת מן הכלל.

הדברים הללו ידועים, פחות או יותר, אך עיון ביומנה, בו תיעדה את קורותיה, מעלה עובדה מרתקת ביותר.

מהיכן הכל התחיל?
קראו נא את דבריה:

תרע"ה.

זה כבר כעשרה שבועות שאנו חיים בווינה.

כבר עברו עלי תלאות רבות וקשות. קרוב לשבועיים הייתי מתגוללת פשוט ברחובות העיר, מבלי אפשרות להשיג דירה ברובע היהודי ווינה התוססת רתחה כקלחת, מהמוני המהגרים היהודים מרחבי גליציה, אשר בגלל בהלת המלחמה (מלחמת העולם הראשונה) נמלטו ממקומותיהם.

דף כה/ב לא היה פייס למחתה

חצי מצוות מילה, או סנדקאות שלמה - מה עדיף?

מה בין ההגרלה שערכו בבית המקדש בין הכהנים שחפצו בעבודות המקדש, לבין מצוות מילה שנחצתה לשניים? הגאון רבי יצחק אייזיק חבר זצ"ל, מוצא בגמרתנו ראייה מעניינת ביותר לדיון שעסקו בו רבים וטובים.

מצוות מילה עדיפה על סנדקאות: בעבר היו קהילות בהן נהגו לפצל את קיום מצוות המילה לשני אנשים. האחד מל, חתך את הערלה, והשני המשיך את קיום המצווה בפריעת עור הערלה ובמציצת הדם. ובכן, כאשר אדם מתכבד לבחור בין סנדקאות לבין מצוות מילה, נוקט הגאון רבי יצחק אייזיק חבר זצ"ל (שו"ת בנין עולם י"ד סי' נ"ג) בפשיטות, כי אף על פי שגדולה מעלת הסנדק, שהוא כמזבח שמעלים עליו קרבנות, שעל ברכיו נימול התינוק, עליו להעדיף את המילה, שהרי המוהל עוסק בעצם מעשה המצווה, והסנדק אינו אלא מסייע למצווה בהחזיקו את הרך הנימול. ברם, אם אדם התכבד לבחור בין סנדקאות לבין קיום מחצית מצוות המילה, יש לדון האם מאחר ששני המוהלים אינם מקיימים כל אחד אלא מחצית ממעשה המצווה, עליו לבכר את הסנדקאות כי אותה יבצע בשלמותה, ואם יבחר להיות מוהל יזכה בחצי מצווה בלבד.

הגאון רבי יצחק אייזיק טוען, כי עדיין עליו להעדיף את מחצית המילה על פני הסנדקאות השלמה, וראייתו מסוגייתנו.

הבה נתוודע לראייתו היפה, ונבחן לעומק אם אכן שרירה היא ומבוססת.

ההבדל בין אברי התמיד לעבודת הקטורת: בגמרתנו מבואר, כי עבודת קרבן התמיד חולקה לכהנים רבים, שכל אחד מהם העלה אבר אחד על גבי המזבח. גם עבודת הקטורת חולקה לשניים - האחד חתה גחלים מן המערכה שבמזבח החיצון והעבירם אל המזבח הפנימי שבהיכל, והשני נשא את המחתה ובה הקטורת והקטירה על הגחלים הללו. והנה, כאשר ערכו פיס בין הכהנים שחפצו בעבודות, על כל חלק מעבודת קרבן התמיד ביצעו פיס נפרד. לעומת זאת, לגבי הקטורת ערכו פיס אחד בלבד, על הקטרתה על המזבח, והכהן שזכה בפיס היה בוחר כהן נוסף שישא את המחתה.

חלק של מצווה חשוב יותר ממעשה שלם של סיוע למצווה: מכאן עלינו להסיק כי חלק של מצווה חשוב יותר ממעשה שלם של סיוע למצווה. כלומר, אף על פי שעבודת התמיד חולקה לכהנים רבים, החשיבה ביותר ועל כל חלק של העבודה פייסו בין הכהנים. אולם, נשיאת

צעילוי נשמת

הרבנית **מרים ברכה רוזנצוויג** ע"ה

בת הרה"ג מאיר יהושע ז"ל
נלב"ע כ"ט בכסלו תשע"א

תנצב"ה

הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ד **משה הלוי יעקבסון** ז"ל

ב"ר משה יהודה ז"ל
נלב"ע א' בטבת

תנצב"ה

הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **שושנה זילברשטיין** ע"ה

ב"ר משה יהודה יבדלחט"א
נלב"ע ביום כ"ט בכסלו תשס"ד

תנצב"ה

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **עקיבא גור (גרשטנקורן)** ז"ל

ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע כ"ז בכסלו תשנ"ט **תנצב"ה**

הנוצח ע"י המשפחה הנכבדה שיחיו

נר ה'
נשמת
אדם

הגחלים למזבח הפנימי, אף על פי שמלאכה שלמה היא, אינה חשובה כדי לערוך עליה פיס, לפי שאינה מעשה המצווה עצמה אלא סיוע למצווה.

מעתה, יעדיף האיש לקיים מחצית מצוות מילה, על פני סנדקאות מלאה. ברם, בדיקה חוזרת של ההשוואה בין שני חלקי מצוות המילה לבין העלאת אברים של קרבן התמיד למזבח מעלה, כי קיים ביניהם הבדל יסודי וברור. העלאת כל אבר למזבח בפני עצמו מהווה מצווה. הראיה הטובה ביותר לכך היא, שבמקרה שאי אפשר להקריב את כל האיברים, מקריבים את האיברים הנותרים. אולם חצי מצוות מילה אינה כלום! כלשון המשנה (שבת קלא/ב), "מל ולא פרע - כאילו לא מל". רק מעשה המילה שלם על כל מרכיביו, מהווה מצוות מילה. משכך, אין כל ראייה מסוגייתנו, שכן, אף על פי שעבודת העלאת האיברים חולקה בין הכהנים והוגרלה עבודת כל אבר, אין בכך כדי להוכיח שחצאי מצווה חשובים יותר מסיוע שלם למעשה מצווה, שהרי העלאת כל אבר בפני עצמו אינה נחשבת חצי מעשה מצווה אלא מעשה מצווה שלם (שמועת חיים פ"ב סי' ט"ו).

דף כז/ב מי שזכה בתרומת הדשן

זכויותיו וחובותיו של חזן הסליחות, בעבר ובימינו

"ויש מקומות נוהגים שהמתפלל סליחות מתפלל כל היום", כך כותב הרמ"א (שולחן ערוך או"ח סי' תקפ"א סעיף א') בשם הכלבו. כוונת הדברים היא, כי החזן העובר לפני התיבה לאמירת "סליחות", מתכבד וזוכה להתפלל גם ביתר תפילות היום.

המתחיל בסליחות אומרים לו גמור: בעל מגן אברהם (ס"ק ז') מבאר, כי החזן זוכה אף בתפילת ערבית שבמוצאי אותו היום (עיי' פרי מגדים ומחצית השקל), ואת טעם המנהג הוא מנמק בכלל הידוע: "המתחיל במצווה אומרים לו גמור". הואיל וחזן הסליחות "מתחיל במצווה", עליו לגמור ולעבור לפני התפילה גם בשחרית מנחה וערבית [רבני בית מדרשנו דנו מדוע הלכה זו נאמרה דווקא בסליחות, ולא בכל תפילה, כגון, שחרית, שהמתפלל שחרית, יתפלל את תפילות כל היום? הועלתה סברה, הטעונה בדיקה נוספת, כי דין זה נאמר על המתנדב למצווה ולא על החייב בה. לפיכך, בסליחות, שאינן בגדר חיוב כתפילה, נאמר "המתחיל במצווה אומרים לו גמור"].

מה הקשר בין סליחות לתפילת מעריב שלפניה? אולם רבי שלמה הכהן מוילנא, בעל חשק שלמה, הדן בכך בארוכה בספרו בנין שלמה (הל' ראש השנה סי' ל"ז), אינו מסכים עם טעם זה וכמה נימוקים באמתחתו. ראשית, לאור טעמו של בעל מגן אברהם **חובה** על החזן להמשיך ביתר תפילות היום, ואין זה רק מנהג, שהרי כלל זה אינו המלצה, אלא חובה. בנוסף לכך, הכלבו מבאר, כי בעל הסליחות מתפלל תפילת ערבית של אמש ולא תפילת ערבית של הערב שאחר הסליחות, ולפי טעמו של המגן אברהם אין כל קשר בין תפילת ערבית הקודמת לסליחות, לפי שעדיין לא התחיל במצווה! זאת, ועוד: האם יתר תפילות היום הן "גמר המצווה" של סליחות?

לדעת רבי שלמה הכהן, מקור המנהג מדין האמור בגמרתנו פעמים אחדות: "מי שזכה בתרומת הדשן - זכה בסידור מערכה ובשני גזירי עצים". את עבודת סידור המערכה ואת נתינת שני גזירי עצים לא חילקו לכהנים אחדים, אלא העניקו לכהן שזכה בעבודת "תרומת הדשן". טעם הדבר, מבארת הגמרא (לעיל כב/א), מפני שלשם זכיה בעבודה זו, היה עליהם להשכים קום ולהשתתף בפיס, ורק אחד מהמשתתפים בפיס זכה. זאת, ועוד: עבודת "תרומת הדשן" נחשבה בעיני כהנים רבים מידי כעבודה "קלה" שאינה חשובה, מפני שנעשתה בלילה ולא ביום, עם יתר עבודות המקדש. לפיכך, צירפו אליה עבודות חשובות, כדי להמריץ את הכהנים להשתתף בהגרלה על עבודת תרומת הדשן.

צירוף התפילות לכבוד חזן הסליחות: אף אמירת הסליחות, אומר רבי שלמה הכהן, לא היתה חשובה דיה בעיני ההמון, הן מפני שהיא נאמרת באישון לילה, בניגוד לתפילות שהן כנגד הקרבנות; שחרית, מנחה ומוסף, הנאמרות ביום, והן מפני שקשה להשכים קום בעוד ליל. לפיכך, הגאונים, שגיבשו את צביון מנהגי הסליחות, 'פיצו' את החזן המשכים קום לעבור לפני התיבה, והעניקו לו את הזכות להתפלל ערבית שלפני הסליחות ושחרית ומנחה שאחריהן.

השלכה הלכתית חשובה מאד עולה בין שני הטעמים, כאשר אחד המתפללים מבקש לגשת לתפילת שחרית, לפי שהוא בתוך שנת האבל. אם כדברי המגן אברהם שעל חזן הסליחות להתפלל שחרית מפני ש"המתחיל במצווה אומרים לו גמור", הרי שמוטל עליו לגמור את המצווה. ברם, אם כדברי הבניין שלמה, שזיכו לו את התפילה כדי לעודד את חזני הסליחות, אם אחד המתפללים זקוק לגשת לפני העמוד בתוך שנת האבל, יש להניח לו לעשות כן.

החזנים של פעם: ראוי לציין בעל בניין שלמה מסיים את דבריו: "ודע, דנראה לי שכל זה שייך בזמניהם" אך לא בימינו. שכן, בעבר היה כל הציבור יושב והחזן בלבד קורא את הסליחות, לפיכך החזן נדרש להתאמץ באמצע הלילה בעוד יתר הקהל רק שמע את קולו. ברם, בימינו, שהכל קוראים את הסליחות והחזן רק קורא בקול מפרק לפרק, אין לו טרחה בכך, "וגם לא איכפת לן אם ימנע, דימצאו הרבה שירצו..."

בנוסף לכך, מציין בעל בניין שלמה, כי גם בימיהם לא נתקן המנהג אלא למי אשר קיבל על עצמו לשמש כחזן בכל ימי הסליחות, ולא לאדם שהסכים להיות חזן יום אחד בלבד.

לבסוף הצלחתי להשיג דירה באחד הרחובות. אולם ידעתי לא היתה נוחה כלל מן המקום הזה, מאחר שלא היתה זו סביבה יהודית ולא ידעתי היכן אוכל להתפלל במניין. בית הכנסת הגדול היה רחוק מאתנו מרחק של שעה הליכה. אולם עד מהרה שמעתי את הבשורה הטובה מפי בעלת-הבית, כי ברחוב סמוך קיים בית כנסת חרדי. זהו בית הכנסת אשר בו עמדה עריסתה של תנועת בית-יעקב העולמית...

זה היה בשבת חנוכה, כאשר הרב ד"ר פלש, רבו של בית-הכנסת, נשא הרצאה נלהבת ונרגשת על הגיבורה הגדולה היהודית, וקרא לבנות ישראל של דורנו ללכת בעקבותיה של אשה למסור בזה כל אותה הרצאה מקיפה ומעניינת, כי כבר עבר זמן רב ופרטי הדברים כבר יצאו מזכרוני. ברם, דבר אחד זכור לי היטב, כי כאשר שמעתי את הדברים הללו על יהודית הגדולה, הרהרתי אל נפשי: אחי! מי יתן והיו כל נשי ובנות קראקא נמצאות עתה כאן ושומעות את כל זה, למען תדענה מה אנו ומה גדול הוא ייחוסנו...

נתברר לי אז כי הליקוי העיקרי נעוץ בזה, שבנותינו יודעות מעט מאד על עברנו המפואר, וזה מרחיק אותן מן העם ומסורתו. אילו היה להן מושג ראוי ורחב, על גבורתם העילאית של אישי ונשי האומה הגדולים - כי אז היו פני הדברים אחרים לגמרי.

אותה שעה נולדו במוחי רעיונות שונים ותכניות שונות על מפעלים כבירים, ברם, רצתה ההשגחה, כי יארכו הימים עד אשר יתגמשו הרעיונות הללו. פצעי המלחמה השותתים דם עוד היו במלוא הכאב החריץ...

האמנם זה לי כבר הלילה האחרון בווינה? האמנם כבר אהיה מחר בקארקא ואוכל לגשת לבצוע תוכניותי? האם כבר קרובה אני למטרתני הגדולה?

מרת שרה שנירר עליה השלום מוסיפה לתאר ביומנה את האירועים השונים שליווה בדרכה להקמת "בית יעקב". אך נשים נא לב, כי קריאה אחת נרגשת של רב בית הכנסת, היוותה מקור ההשראה ובית היוצר למפעל כביר לתורה וליראת שמים!

לא צריך להיות נביא כדי לדעת שרב בית הכנסת לא התכוון בדרשתו להלהיב אי מי לייסד תנועה עצומת-ממדים... הוא בוודאי ביקש לדבר על לב קהל עדתו על גודל השעה וחובת כל יהודי, ודבריו חלחלו ללבים של רבים, ובלב אחת מהם הם נבטו ליער-עד.

הניסיון מוכיח, כי די במשפט אחד שייאמר בנסיבות מתאימות כדי להדליק את האש ולהצית את השלהבת, שתוצאותיה מי ישרום! רבני מאורות הדף היומי ופעיליו חווים זאת על בשרם זה עידן ועידנים. לא מעט שיעורי הדף היומי הוקמו בעקבות משפט שהושחל בתבונה תוך כדי שיחה שוטפת.

יהי רצון שזוכה להדליק את נרות החנוכה בלבבות רבים.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ר: mendelson@meorot.co.il

דף כח/ב אמר רב ספרא צלותיה דאברהם מכי משחרי כותלי

מנחה גדולה או מנחה קטנה?

במסכת ברכות (כו/ב) מבואר, כי התפילות נתקנו על ידי האבות הקדושים, אברהם יצחק ויעקב. רבי יהושע בן לוי מוסיף, כי הן סדורות כנגד קרבנות הציבור: שחרית כנגד קרבן תמיד של שחר, תפילת מנחה כנגד קרבן תמיד של בין הערביים, ותפילת ערבית כנגד איברי הקרבנות הקרבים כל הלילה.

קיימת מחלוקת בין הראשונים על המועד המועדף לתפילת מנחה.

כידוע, זמן תפילת המנחה הוא מחצי שעה [זמנית] אחר חצות היום (עיי' שער הציון סי' רל"ג ס"ק ח', שנסתפק אם חצי שעה זו היא זמנית, וע"ע בספר אישי ישראל פרק כ"ז ס"ק ה') ועד שקיעת החמה. זמן תפילת המנחה נחלק לשני חלקים שווים: תפילה בחצי הראשון של זמן המנחה מכונה "מנחה גדולה", ותפילה בחצי השני מכונה "מנחה קטנה".

רבותינו הראשונים נחלקו מתי הזמן העדיף לתפילת מנחה - האם לכתחילה יש להתפלל דווקא "מנחה קטנה", או שמא גם זמן "מנחה גדולה" הוא לכתחילה.

מחד גיסא, זמן מנחה גדולה הוא הזמן המקורי להקרבת קרבן התמיד, וכבר מעת זו ראוי להתפלל מנחה. מאידך גיסא, הן חכמים תיקנו שיקריבו את תמיד של בין הערביים לאחר השעה התשיעית ומחצה, כדי שיהא סיפק להקריב נדרים ונדבות במשך היום, שהרי אין מקריבים קרבנות לאחר קרבן תמיד של בין הערביים.

זמן מנחה לפי זמן הקרבת התמיד בפועל: הרמב"ם (הל' תפילה פ"ג הל' ב') הוא ראש וראשון לסוברים כי תפילת מנחה גדולה אינה אלא בדיעבד! שכן, זמן הקרבת קרבן התמיד בפועל היה משעה תשיעית ומחצה, ולא אמרו חכמים שהמתפלל מנחה גדולה יצא ידי חובה, אלא מפני שבעבר פסח היו מקדימים את הקרבת קרבן תמיד של בין הערביים, כדי לאפשר להקריב את קרבנות הפסח. כשיטתו נוקטים ראשונים רבים, וכן פסק השולחן ערוך להלכה (או"ח סי' רל"ג סעיף א'): "מי שהתפלל תפלת המנחה לאחר ו' שעות ומחצה ולמעלה, יצא. ועיקר זמנה מט' שעות ומחצה".

זמן מנחה לפי זמנו המקורי של התמיד: ואילו הרא"ש (ש"ת כלל ד' סי' ט'), וראשונים נוספים (ראה ביאור הגר"א על השו"ע שם) חולקים וסוברים, כי הזמן הראוי לכתחילה לתפילת המנחה, הוא כבר החל משש שעות ומחצה, כנגד הזמן המקורי של הקרבת קרבן תמיד של בין הערביים.

לכאורה, קיימת הוכחה ברורה מסוגייתנו לשיטה זו. גמרתנו אומרת כי אברהם אבינו, אשר קיים את כל התורה כולה, התפלל תפילת מנחה בזמן שהכתלים מתחילים ליצור צל מפני השמש, הוי אומר: חצי שעה אחר חצות היום.

על ראייה זו, משיב הפני יהושע (שבת ט/ב ד"ה "הי סמוך") בכפליים. ראשית, בזמן אברהם אבינו עוד לא תקנו חז"ל שזמן הקרבת התמיד בפועל יהא משעה תשיעית ומחצה, לפיכך אברהם אבינו הזדרז להתפלל במועד הקרבת קרבן התמיד. ברם, לאחר תקנת חכמים לאחר את הקרבת התמיד, אנו מכוונים תפילתנו כנגד מועד זה.

עדיפות לתפילה בעת שרוב הציבור מתפלל: זאת, ועוד: יש להעדיף להתפלל מנחה קטנה, מפני שבזמן זה רוב הציבור פנוי לתפילה, וראוי לאדם להתפלל עם כלל הציבור (ראה ברכות ח/א). ברם, אברהם אבינו התפלל יחיד... [וראה שפת אמת בסוגייתנו].

נוכחנו, איפוא, כי גם בזמני תפילת המנחה יש זמן "לכתחילה" ויש זמן "בדיעבד". בעל ערוך השולחן (שם, סעי' י"ב) מבהיר, כי בשונה מיתר ההלכות בהן נאמר "לכתחילה" ו"בדיעבד", שחובה לעשות ככל האפשר כדי להמנע מ"בדיעבד", הרי שבתפילת מנחה "אף לכתחילה יכול להתפלל מנחה גדולה כשצריך לה, כגון, שרוצה לאכול וכיוצא בזה, ואין זה לכתחילה ודיעבד שבכל הדברים, דלכתחילה אסור. ובכאן אינו כן, אלא כלומר, דאם אין לו איזה דבר שטוב לו יותר המנחה גדולה, טוב שיתפלל יותר מנחה קטנה. אבל אם יש לו איזה סיבה קלה, יתפלל מנחה גדולה".

[ראוי לציין, כי מדברי הראשונים שהוזכרו עולה, כי אין כל דיון על כך שזמן "מנחה קטנה" הוא לכתחילה, ולא נחלקו הראשונים אלא אם גם "מנחה גדולה" היא לכתחילה. ברם, בשו"ת הרי"ף, סי' ש"כ, משמע, כי זמן "מנחה גדולה" הוא לכתחילה ורק מי שלא התפלל "מנחה גדולה" רשאי להתפלל עד הערב. וכן כתב להדיא בחידושי וכללות ה"רז"ה, לגאון רבי זאב הלוי זצ"ל, מגאוני הדור בתקופת הנוב"י, דיני ק"ש סי' ט' אות ה'].

דף כח/ב קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין

קיים אברהם אבינו - ערובי תבשילין, תחומין או חצרות?

"קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, שנאמר (בראשית כו/ה): 'לַעֲקֵב אֶפְשָׁר לְשִׁמֵּעַ אֲבָרְהָם בְּקָלִי וַיִּשְׁמַר מִשְׁמַרְתִּי מִצְוֹתַי חֻקוֹתַי וְתוֹרוֹתַי'. כך אומרים האמוראים בגמרתנו, שאברהם אבינו קיים את כל התורה כולה. אפילו מצוות עירובי תבשילין שהיא מדרבנן [עירוב תבשילין נעשה בערב יום טוב שחל ביום שישי, על ידי נטילת פת ותבשיל - לכתחילה - וייחודן לאכילה ביום השבת, כדי להתיר את הבישול ביום טוב עבור שבת. במסכת ביצה נחלקו אמוראים בטעם התקנה. יש אומרים, שהעירוב נועד להזכיר לאנשים שאין

פנינים

דף כו/א מפני שמעשרת

המשותף בקטורת ובעשירות

בגמרא כאן נאמר, כי הקטורת מעשירה שנאמר,

"ישימו קטורה באפך... ברך ה' חילו".

אמר פעם הגר"י מסלנט זצ"ל לעשיר ידוע

בפטרבורג: אכן, הקטורת והעשירות הוקשו זה

לזה. אם לא נוהגים בהן כהוגן ומחסירים מעט או

משנים מהראוי לעשות - עונש גדול וסכנה גדולה

בדבר...

דף כח/ב קיים אברהם אבינו כל התורה כולה

"זכר ליציאת מצרים"

אצל אברהם אבינו

אמרו גדולי בריסק:

אף מצוות שהן זכר ליציאת מצרים קיים אברהם

אבינו, כגון, קרבן פסח. הא למדת ש"אסתכל

באורייתא וברא עלמא". לא מפני שהיתה יציאת

מצרים באו המצוות שהן זכר לה, אלא ההיפך,

מפני שראה הקב"ה בתורה שיש צורך במצוות

כזכר ליציאת מצרים, לפיכך עשה את גלות מצרים

וגאולתה...

משום כך, היה שייך אצל אברהם קיום מצוות אלו

גם כן...

השיעור בדף היומי

בדרך, בבית, בעבודה,
24 שעות ביממה
מתחברים לשיעור
המרתק

להאזנה חיגו:

073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגילה

"התחברתי והרגשתי"
את מתיקות התורה"

לבשל ביום טוב עבור יום חול אלא עבור שבת, כלומר, עיקר התקנה עבור יום טוב. ויש אומרים, כדי שיזכור לברור מנה יפה לשבת, כלומר, עיקר התקנה משום כבוד השבת, והלכה כדעה ראשונה.

דברי חז"ל הללו מובאים במספר רב של מדרשים (ראה למשל בראשית רבה פמ"ט), ומפרשים רבים התחבטו בשאלה, במה נתייחדה מצוות עירוב תבשילין המצויינת ש"אפילו" אותה קיים אברהם אבינו ע"ה.

ריטב"א מבאר כי לדעת רבא הסובר שמצוות עירובי תבשילין, שנועדה להזכיר לאדם לברור מנה יפה לשבת קודש, מיוחדת בכך שבאה לזכרון בעלמא, ואף חז"ל הקילו בה בדברים אחדים - ציינו חז"ל כי אפילו מצווה מעין זו שמר אברהם אבינו.

ואילו בעלי התוספות (על התורה) מביאים מדרש, כי אין הכוונה למצוות עירובי תבשילין אלא למאכלי בשר וחלב שהתערבו זה בזה. כלומר, מן התורה נאסרה אכילת מאכלי בשר וחלב **שבשלו** יחד, וחכמים הוסיפו לאסור כל בשר וחלב המעורבים זה בזה. ציינו, איפוא, חז"ל, כי גם מצווה מדרבנן זו, שמר אברהם אבינו. אמנם, מצוות רבות מדרבנן שמר אברהם אבינו, אך חז"ל ציינו דווקא את זו, מפני שלדעת המדרש, כאשר אברהם אבינו הגיש למלאכים "חמאה וחלב וכן הבקר" (בראשית יח/ח), הוא הביא לפנייהם תחילה חמאה וחלב ורק לאחר מכן את בן הבקר, כדי שלא יאכלום יחד. לפיכך, ציינו חז"ל הלכה שיש ראייה מן הפסוק כי נשמרה על ידי אברהם אבינו (עיי' תו"ש בראשית שם מאמרים קי"ז וקכ"ג ובהערות).

עירובי תחומין שהפכו לעירובי תבשילין: ברם, בשם הגאון מוילנא זצ"ל ואחרונים נוספים נמסר, כי לאמיתו של דבר שיבוש יש כאן. יש להגיה ולתקן "...ואפילו עירובי תחומין". השיבוש החל מפני שבגירסאות הגמרא העתיקות היה כתוב "ואפילו ע"ת", ובא המדפיס או המעתיק שלאחריו ופתח את ראשי התיבות כעירובי תבשילין תחת עירובי תחומין.

הצידוק לגירסה זו הוא, שהוכח חז"ל כי אברהם אבינו קיים את כל התורה, נסמכת גם על תחילת הפסוק **"עקב** אשר שמע אברהם בקולי", ומכאן למדו חז"ל, שהכוונה לרבות עירובי תחומין שתלויים בעקביו ובפסיעותיו של האדם (ראה הגהות מהר"צ חיות כאן, קול אליהו להגר"א, דברי דוד לט"ז פרשת לך לך, ועוד רבים). אכן, נוסח זה ממש מועתק בתשובת הרשב"א (ח"א סי' צ"ב) ובספר האשכול (ה' תפילה ס"ו).

צעדיו הרחבים של אברהם אבינו ע"ה: ומדוע הדגישה התורה דווקא את זהירותו בעירובי תחומין? בספר מבשר שלום (מובא במאורה של תורה, עמוד פ"א) מצביע המחבר על מאמר חז"ל במדרש (בראשית רבה, מג/ד), המפליג בגודל פסיעותיו של אברהם אבינו עד כדי אורך רב מאד! רבותא היא, שבכל זאת נזהר מלצאת מחוץ לתחום.

אולם יש שטענו כי שתי הגירסאות נכונות ויסודן במדרשים שונים, ולא עוד אלא שבפירוש רבינו בחיי לתורה (תולדות נו"ה) מובא בשם המדרש - "קיים אברהם אבינו עירובי תבשילין ועירובי תחומין".

הדברים עולים יפה עם הנאמר בסוגייתנו, כי העובדה שאברהם אבינו שמר את כל התורה, נרמזת גם במילה "תורת" - תורה אחת שבכתב ותורה אחת שבעל פה. מלה זו כצורתה מופיעה עוד על אודות מיאון בני ישראל לקיים את מצוות השבת - "עד אנה מאנתם לשמר מצוותי ותורת" (שמות טז/כח). והנה באותם פסוקים נרמזו גם עירובי תבשילין - "את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו" (שם/כג, כאמור בביצה טו/ב), וגם עירובי תחומין - "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" (שם/כט, כאמור בעירובין נא/א). הרי ש"תורת" כוללת את שתי המצוות הללו, ואליהן כיוונה התורה באמרה, שאברהם אבינו שמר וקיים "מצותי חקותי ותורת" (המאור הגדול תולדות, בהערה, ועיין עוד בנין אריאל תולדות).

יש לציין כי במדרשים אחדים נאמר, שקיים אברהם אבינו **עירובי חצרות** (מדרש תהלים, פ"א, ועיין גם מדרש רבה בראשית פס"ד פיסקא ב'). בקשר לכך מובא ביאור מרתק ביותר. לדעת רבי אליעזר בן יעקב אין צורך בעירובי חצרות, אלא אם גרים שני ישראלים יחד, ואילו ישראל בודד הדר עם נכרים אינו זקוק לכך (עירובין סא/ב). הואיל ואברהם אבינו היה הישראלי היחיד, לא היה זקוק לעירובי חצרות לשיטה זו. החידוש הוא שאף על פי כן הקפיד בכך [המאמר בגמרתנו, הוא, איפוא, כדעת האמוראים הסוברים שלהלכה לכתחילה יש לערוך ערובי חצרות אף ליהודי אחד הגר בין נכרים, ורק בדיעבד מקילים בה כרבי אליעזר בן יעקב. ראה שם סב/ב. פרדס יוסף, תולדות שם].

דף כח/ב אפילו עירובי תבשילין
שבת אצל אברהם אבינו
החידוש בכך, הסביר האדמו"ר מסוכוטשוב זצ"ל, בעל אבני נזר, שבאמת היה אברהם פטור מקיום עירובי תבשילין. הטעם להצריך עירובי תבשילין הוא עבור הכנה מיום טוב לשבת, שאסורה - אם לא הניח עירוב - מפני שליום טוב מעלה על השבת, שקדושתו נובעת מקידוש החודש שבידי ישראל לעומת השבת שקדושה שמים (כן כתב הרמב"ן). אולם אברהם אבינו שהיה קודם מתן תורה וציווי השבת, גם קדושת השבת אצלו לא נבעה מקידוש שמים, אלא ממה שפרש בה ממלאכה וקידושה. שווה היה, איפוא, יום טוב לשבת, ומותר היה להכין מזה לזה אף ללא עירובי תבשילין. ואף על פי כן - "קיים אברהם אבינו ... ואפילו עירובי תבשילין" ... ("מענייה של תורה").

לעילוי נשמת
החבר **מרדכי לנגה** ז"ל
בן החבר משה מיכאל ז"ל נלב"ע כ"ז בכסלו תשמ"ה
תנצב"ה
הונצח ע"י משפחות **לנגה ורוטנברג** שיחיו

לעילוי נשמת
מרת **בריינדל רייזל זקון**
BARBARA ZAKON ע"ה
בת ר' נחמן ז"ל נלב"ע א' בטבת תש"ס **תנצב"ה**
הונצחה ע"י משפחת רייזר ה"ו
The Reischer family - ארה"ב

לעילוי נשמת
מרת **שפרה בליטנצל** ע"ה
בת הר"ר שזנא דוד ז"ל נלב"ע כ"ח בכסלו תשמ"ב
תנצב"ה
הונצחה ע"י נכדה ידידנו
הר"ר **שואל חסדיאל** ומשפ' שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת
אבי מורי הר"ר **צבי שכטר** ז"ל
ב"ר יעקב ז"ל נלב"ע ביום כ"ח בכסלו תשס"ה
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו ידידנו
הר"ר **אריה ישראל וסימה שכטר** שיחיו - חיפה

לעילוי נשמת
מרת **בריינדל רייזל זקון**
BARBARA ZAKON ע"ה
בת ר' נחמן ז"ל נלב"ע א' בטבת תש"ס
תנצב"ה
הונצחה ע"י משפחת **זקון** שיחיו

לעילוי נשמת
הר"ר **משה אדלר** ז"ל
ב"ר חיים טוביה ז"ל נלב"ע א' בטבת תשנ"ד
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת ראש משפחתנו
ר' **יעקב מיץ** ז"ל
ב"ר שלום ז"ל נלב"ע א' בטבת תשס"ב
תנצב"ה
הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו